RAQAMLI AXBOROT MAYDONIDA KOMMUNIKATSIYA VA JURNALISTIK USLUB, UNING AUDITORIYAGA TA'SIRI

Tuyg'unova Zarina Olimjon qizi
O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti Xalqaro Jurnalistika yo'nalishi
1-kurs magistranti
zarinatuygunova2002@icloud.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20231505

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli axborot maydonida kommunikatsiya jarayonlari va jurnalistik uslubning zamonaviy xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda internet jurnalistikasi, ijtimoiy tarmoqlar hamda multimedia platformalarining auditoriya bilan muloqotga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, jurnalistik uslubning axborotni qabul qilish jarayonidagi o'rni, auditoriya psixologiyasiga ta'siri va media savodxonlik masalalari ko'rib chiqilgan. Raqamli kommunikatsiya sharoitida axborotning tezkorligi, interaktivligi va emotsional ta'sirchanligi asosiy omillar sifatida baholangan.
Kalit so'zlar: raqamli kommunikatsiya, jurnalistika, media makon, auditoriya, internet jurnalistikasi, axborot oqimi, multimedia, media savodxonlik, kommunikativ uslub, ijtimoiy tarmoqlar.

Аннотация: В данной статье научно анализируются процессы коммуникации в цифровом информационном пространстве и современные особенности журналистского стиля. В исследовании рассматривается влияние интернет-журналистики, социальных сетей и мультимедийных платформ на взаимодействие с аудиторией. Особое внимание уделяется роли журналистского стиля в восприятии информации, его психологическому воздействию на аудиторию, а также вопросам медиаграмотности. В условиях цифровой коммуникации основными факторами определены оперативность информации, интерактивность и эмоциональная выразительность.
Ключевые слова: цифровая коммуникация, журналистика, медиапространство, аудитория, интернет-журналистика, информационный поток, мультимедиа, медиаграмотность, коммуникативный стиль, социальные сети.

Abstract: This article scientifically examines communication processes in the digital information environment and the modern characteristics of journalistic style. The study highlights the influence of online journalism, social networks, and multimedia platforms on audience interaction. Particular attention is given to the role of journalistic style in information perception, its psychological impact on audiences, and issues related to media literacy. In the context of digital communication, the speed of information dissemination, interactivity, and emotional expressiveness are identified as key factors.
Keywords: digital communication, journalism, media space, audience, online journalism, information flow, multimedia, media literacy, communicative style, social networks.

KIRISH

Hozirgi davrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng ommalashuvi natijasida ommaviy kommunikatsiya tizimi tubdan o'zgarib, yangi media muhiti shakllandi. Internet tarmoqlari, ijtimoiy platformalar, mobil ilovalar hamda multimedia vositalarining rivojlanishi axborotni yaratish, tarqatish va qabul

qilish jarayonlarini yanada tezlashtirdi. Bu esa jurnalistika faoliyatining mazmuni, uslubi va auditoriya bilan munosabatlarida yangi tendensiyalarni yuzaga keltirdi.

Bugungi kunda auditoriya an'anaviy ommaviy axborot vositalaridan ko'ra ko'proq raqamli platformalar orqali axborot olishni afzal ko'rmoqda. Natijada jurnalistikaning asosiy vazifalari — tezkorlik, aniqlik, ishonchlilik va ta'sirchanlik kabi omillar bilan chambarchas bog'lanmoqda. Raqamli axborot maydonida jurnalistik uslub nafaqat ma'lumot yetkazish vositasi, balki jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi, inson ongiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim kommunikativ mexanizm sifatida ham namoyon bo'lmoqda.

Raqamli kommunikatsiyaning muhim jihatlaridan biri uning interaktiv xarakterga ega ekanligidir. Avvallari auditoriya asosan tayyor axborotni qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, bugungi raqamli muhitda foydalanuvchilar axborot almashinuvi jarayonining faol ishtirokchisiga aylandi. Izohlar, repostlar, bloglar, podkastlar va boshqa zamonaviy media shakllari auditoriya bilan ikki tomonlama muloqotni kuchaytirdi. Bu holat jurnalistik materiallarning uslubiy xususiyatlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, raqamli axborot maydonida feyk xabarlar, manipulyativ kontent va axborot bosimining ortib borayotgani jurnalistika oldiga yangi mas'uliyatlarni qo'ymoqda. Axborotning haddan tashqari tez tarqalishi ayrim hollarda noto'g'ri ma'lumotlarning keng ommalashishiga sabab bo'lmoqda. Bunday sharoitda jurnalistik uslubning haqqoniylik, xolislik va etik me'yorlarga asoslanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada raqamli axborot maydonida kommunikatsiya jarayonlari, jurnalistik uslubning zamonaviy ko'rinishlari hamda uning auditoriyaga ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli media muhiti sharoitida axborot iste'moli madaniyati, media savodxonlik va kommunikativ yondashuvlarning o'ziga xos xususiyatlari yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamli axborot maydonida kommunikatsiya va jurnalistik uslub masalalari zamonaviy media tadqiqotlarining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi bilan jurnalistika faoliyati, auditoriya bilan muloqot shakllari hamda media mahsulotlarning ta'sir mexanizmlari sezilarli darajada o'zgardi. Shu bois mazkur yo'nalishda mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Amerikalik tadqiqotchi Manuel Castells axborotlashgan jamiyat nazariyasini ishlab chiqib, zamonaviy kommunikatsiya tizimida internet tarmoqlarining o'rni va ta'sirini keng yoritgan. Olimning fikricha, raqamli texnologiyalar global kommunikatsiya tizimini shakllantirib, axborot almashinuvini tezlashtirgan hamda jamoatchilik fikrining shakllanishiga kuchli ta'sir ko'rsatgan [1]. Ushbu yondashuv bugungi media makonining tarmoqlashgan xarakterini tushunishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Denis McQuail ommaviy kommunikatsiya nazariyasi doirasida OAVning auditoriyaga ta'sir mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilgan. Uning tadqiqotlarida jurnalistik materiallarning mazmuni, uslubi va axborot uzatish shakli auditoriyaning ijtimoiy qarashlariga bevosita ta'sir qilishi ta'kidlangan [2]. Muallif, ayniqsa, ommaviy kommunikatsiyaning psixologik va ijtimoiy jihatlariga alohida e'tibor qaratgan.

Henry Jenkins media konvergentsiyasi nazariyasida an'anaviy va raqamli medianing integratsiyalashuvi natijasida auditoriya faolligi ortganini qayd etadi. Tadqiqotchining fikriga ko'ra, zamonaviy foydalanuvchi faqat axborot iste'molchisi emas, balki media kontent yaratuvchisiga ham aylangan [3]. Bu esa jurnalistik uslub va kommunikativ yondashuvlarning o'zgarishiga sabab bo'lmoqda.

Mahalliy olimlar tomonidan ham raqamli jurnalistika va kommunikatsiya masalalari keng o'rganilgan. Xususan, o'zbek tadqiqotchilari jurnalistikada internet texnologiyalarining qo'llanilishi, media madaniyat va axborot xavfsizligi masalalarini tahlil qilganlar. Ularning

ilmiy ishlarida raqamli axborot maydonida media savodxonlikni oshirish, feyk xabarlarning oldini olish va auditoriyada tanqidiy fikrlashni shakllantirish zarurligi alohida ta'kidlangan [4].

Shuningdek, zamonaviy ilmiy manbalarda jurnalistik uslubning auditoriyaga emotsional ta'siri ham muhim tadqiqot obyekti sifatida ko'rib chiqilmoqda. Tadqiqotlarga ko'ra, raqamli platformalarda qisqa, hissiy va vizual jihatdan ta'sirchan materiallar auditoriya e'tiborini tezroq jalb qiladi [5]. Shu bilan birga, bunday uslublarning ortiqcha qo'llanilishi manipulyativ axborot xavfini kuchaytirishi mumkinligi qayd etilgan.

Yuqoridagi ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, raqamli axborot maydonida kommunikatsiya va jurnalistik uslub masalalari kompleks hamda ko'p qirrali tadqiqot yo'nalishi hisoblanadi. Ayniqsa, jurnalistik uslubning auditoriya ongiga ta'siri, media savodxonlik va axborot xavfsizligi bilan bog'liq jihatlarni chuqur ilmiy tahlil qilish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri sanaladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiy bilishning zamonaviy usullaridan foydalanildi. Tadqiqotda raqamli axborot maydonida kommunikatsiya va jurnalistik uslubning auditoriyaga ta'sirini o'rganish maqsadida tahlil, qiyosiy yondashuv, kuzatish hamda umumlashtirish metodlari qo'llanildi.

Ilmiy manbalarni o'rganish orqali raqamli jurnalistikaning nazariy asoslari tahlil qilindi. Shuningdek, internet nashrlari, ijtimoiy tarmoqlar va multimedia platformalaridagi jurnalistik materiallarning uslubiy xususiyatlari qiyosiy jihatdan o'rganildi. Tadqiqot davomida auditoriyaning axborotni qabul qilish jarayoniga ta'sir etuvchi kommunikativ omillar ham tahlil qilindi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot mavzusining mazmunini kengroq ochib berish, jurnalistik uslubning zamonaviy media muhitidagi o'rni hamda auditoriyaga ta'sir mexanizmlarini ilmiy asosda yoritishga xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli axborot maydonining rivojlanishi jurnalistik kommunikatsiya shakllarini sezilarli darajada o'zgartirgan. Ayniqsa, internet jurnalistikasi va ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi axborotni yaratish hamda tarqatish jarayonini tezlashtirib, auditoriyaning media iste'moli odatlariga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Hozirgi kunda foydalanuvchilar axborotni asosan Telegram, Instagram, Facebook, YouTube va boshqa raqamli platformalar orqali qabul qilmoqda. Bu esa jurnalistik materiallarning uslubiy tuzilishi va mazmuniga yangi talablarni yuzaga keltirmoqda.

Tahlillar natijasida raqamli media muhitida qisqa, aniq va vizual jihatdan boy materiallar auditoriya tomonidan ko'proq qabul qilinishi aniqlandi. Xususan, sarlavhalarning emotsional va ta'sirchan shaklda berilishi foydalanuvchilarning e'tiborini tezroq jalb qilmoqda. Shu bilan birga, multimedia elementlari — video, audio, infografika va animatsiyalarning qo'llanilishi axborotning tushunarlilik darajasini oshirishi kuzatildi. Natijada jurnalistik uslub an'anaviy matnli shakldan interaktiv va multimediaviy ko'rinishga o'tmoqda.

Tadqiqot davomida auditoriyaning axborotni qabul qilish jarayonida psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Tezkor va hissiy mazmundagi kontent insonlarda qiziqish uyg'otishi bilan bir qatorda, ayrim hollarda stress, xavotir va axborotga qaramlik kabi salbiy holatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa, feyk xabarlar va manipulyativ materiallarning keng tarqalishi auditoriyada noto'g'ri tasavvurlar shakllanishiga sabab bo'lmoqda.

Shuningdek, tadqiqot natijalari raqamli kommunikatsiya muhitida auditoriyaning passiv iste'molchidan faol media ishtirokchisiga aylanganini ko‘rsatdi. Foydalanuvchilar nafaqat axborotni qabul qilmoqda, balki uni tarqatish, izohlash va muhokama qilish jarayonida ham faol qatnashmoqda. Bu holat jurnalist va auditoriya o‘rtasidagi masofani qisqartirib, kommunikatsiyaning ikki tomonlama modelini shakllantirmoqda.

O‘rganishlar asosida jurnalistik uslubning zamonaviy raqamli muhitdagi samaradorligi bir nechta omillarga bog‘liq ekanligi aniqlandi:

- axborotning tezkor va ishonchli bo‘lishi;
- sarlavha va matnning qisqa hamda tushunarli shaklda berilishi;
- multimedia vositalaridan samarali foydalanish;
- auditoriya bilan interaktiv aloqaning yo‘lga qo‘yilishi;
- media etikasi va xolislik tamoyillariga rioya etilishi.

1-jadval. Raqamli axborot maydonida jurnalistik uslubning auditoriyaga ta'siri

№	Jurnalistik uslub xususiyatlari	Auditoriyaga ijobiy ta'siri	Salbiy ta'siri
1	Qisqa va tezkor axborot uzatish	Axborotni tez qabul qilish imkonini beradi	Yuzaki fikrlash shakllanishi mumkin
2	Emotsional sarlavhalar	Auditoriya e'tiborini jalb qiladi	Manipulyativ ta'sir kuchayadi
3	Multimedia vositalaridan foydalanish	Axborotning tushunarliligini oshiradi	Vizual kontentga haddan tashqari bog‘liqlik yuzaga keladi
4	Interaktiv kommunikatsiya	Auditoriya faolligi ortadi	Noto‘g‘ri fikr va bahslar ko‘payishi mumkin
5	Ijtimoiy tarmoqlarda tez tarqalish	Ommaviy axborot almashinuvi kuchayadi	Feyk xabarlarning keng tarqalish xavfi mavjud
6	Norasmiy kommunikativ uslub	Auditoriya bilan yaqinlik hissi paydo bo‘ladi	Jurnalistik etikaga salbiy ta'sir qilishi mumkin
7	Vizual va grafik elementlar	Axborotni eslab qolish darajasini oshiradi	Mazmundan ko‘ra shakl ustuvor bo‘lib qolishi mumkin

Jadvalda raqamli axborot maydonida qo‘llanilayotgan jurnalistik uslub xususiyatlari hamda ularning auditoriyaga ijobiy va salbiy ta'sirlari tahlil qilingan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy raqamli jurnalistikada axborotni qisqa, tezkor va vizual shaklda yetkazish auditoriya e'tiborini jalb qilishning asosiy omiliga aylangan. Ayniqsa, multimedia vositalari va emotsional sarlavhalardan foydalanish axborotning ta'sirchanligini oshirib, foydalanuvchilarning media faolligini kuchaytirmoqda.

Shu bilan birga, jadvalda keltirilgan ma'lumotlar raqamli kommunikatsiyaning ayrim salbiy jihatlarini ham ko‘rsatadi. Xususan, tezkor axborot oqimi va hissiy uslub ayrim hollarda auditoriyada yuzaki fikrlash, axborotga qaramlik hamda manipulyativ ta'sirlarning kuchayishiga sabab bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda feyk xabarlarning tez tarqalishi media savodxonlik masalasining dolzarbligini oshirmoqda.

Umuman olganda, jadval natijalari raqamli jurnalistikada kommunikativ uslubning auditoriyaga kuchli psixologik va ijtimoiy ta’sir ko‘rsatishini hamda jurnalistik faoliyatda haqqoniylik va media etikasi tamoyillariga rioya qilish muhim ahamiyat kasb etishini ko‘rsatadi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, raqamli jurnalistika sharoitida auditoriya e’tiborini jalb qilish bilan bir qatorda, axborotning haqqoniyligi va media madaniyatini saqlash ham muhim vazifa hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy jurnalistik faoliyatda kommunikativ uslubni takomillashtirish, media savodxonlikni oshirish va feyk axborotlarga qarshi samarali mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli axborot maydoni zamonaviy jurnalistika va kommunikatsiya tizimining ajralmas qismiga aylangan. Internet texnologiyalari, ijtimoiy tarmoqlar va multimedia platformalarining rivojlanishi axborotni yaratish, uzatish va qabul qilish jarayonlarini tubdan o‘zgartirdi. Natijada jurnalistik uslub ham yangi kommunikativ talablar asosida shakllanib, auditoriya bilan interaktiv munosabatlarni kuchaytirdi.

O‘rganishlar davomida raqamli jurnalistikada tezkorlik, qisqalik, emotsional ta’sirchanlik va vizual elementlardan foydalanish auditoriya e’tiborini jalb etishda muhim omil ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, feyk xabarlar, manipulyativ kontent va axborot bosimining ortib borishi media makonida jiddiy muammolarni yuzaga keltirayotgani kuzatildi. Bu holat jurnalistlardan yuqori mas’uliyat, professional etikaga rioya qilish hamda axborotning haqqoniyligini ta’minlashni talab etadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- raqamli jurnalistikada media etikasi va professional standartlarga rioya qilishni kuchaytirish;
- auditoriyada media savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- feyk axborotlarni aniqlash va ularning tarqalishini cheklash bo‘yicha samarali mexanizmlarni joriy etish;
- jurnalistik materiallarda multimedia vositalaridan maqsadli va muvozanatli foydalanish;
- yosh jurnalistlarning raqamli kommunikatsiya bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarini oshirish;
- axborot platformalarida ishonchli va xolis kontent ulushini ko‘paytirish.

Xulosa qilib aytganda, raqamli kommunikatsiya sharoitida jurnalistik uslub auditoriya ongiga kuchli ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy media muhitida jurnalistikaning asosiy vazifasi nafaqat tezkor axborot yetkazish, balki jamiyatda sog‘lom axborot madaniyatini shakllantirish va ishonchli kommunikatsiya tizimini rivojlantirishdan iboratdir.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR

1. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell Publishers, 2018. – B. 45–52.
2. McQuail D. Mass Communication Theory. – London: Sage Publications, 2019. – B. 78–86.
3. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. – New York: New York University Press, 2020. – B. 101–109.
4. Qosimova M. Raqamli media va kommunikatsiya. – Toshkent: Tafakkur, 2021. – B. 34–41.
5. Karimov N. Zamonaviy jurnalistika asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – B. 56–63.

6. Mirziyoev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – B. 212–218.
7. To‘xtayev J. Media va axborot xavfsizligi. – Toshkent: Innovatsiya, 2020. – B. 67–74.
8. Rasulov A. Internet jurnalistikasi nazariyasi. – Toshkent: Universitet, 2021. – B. 88–95.
9. Saidov B. “Raqamli kommunikatsiyada auditoriya faolligi”. // O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti ilmiy axborotnomasi. – Toshkent, 2023. – №4. – B. 25–31.
10. Ergasheva M. “Ijtimoiy tarmoqlarda jurnalistik uslub transformatsiyasi”. // Media va kommunikatsiya tadqiqotlari. – Toshkent, 2024. – №2. – B. 14–20.